

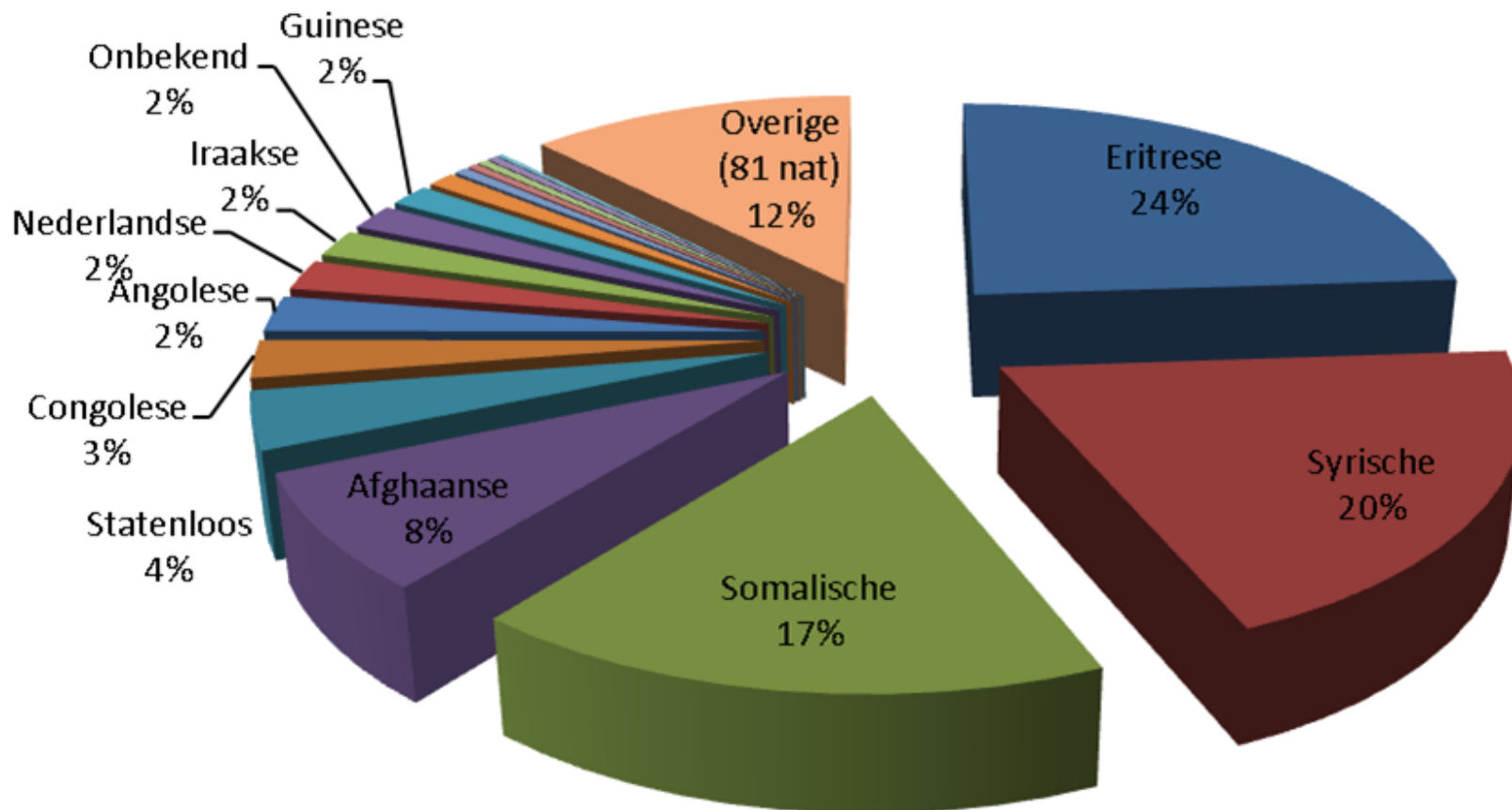
Een interculturele pedagogische visie op de begeleiding van amv's

Marjan Schippers

Hoofd afdeling gedragswetenschappers

Nidos

nationaliteiten Nidos populatie 2015

Onderscheid tussen culturen

Grootfamilie / collectivistische / wij-cultuur
versus
individualistisch / ik-cultuur

Hoogste streven

De eer van de familie versus individuele
ontplooiing

Behoeftehiërarchie

'Ik'- en 'wij'-culturen

'Ik-cultuur'

- Individualistisch
 - Wie ben je?
- Individueel belang
 - zelfstandig
 - assertief, eigen keuze
- Kleine machtsafstand
- Eerlijkheid
 - Fouten toegeven; bekennen wordt gewaardeerd
- Slecht nieuws direct zeggen

'Wij-cultuur'

- Collectivistisch
 - Van wie ben je er een?
- Belang van de groep
 - verbonden met de groep
 - gehoorzaam, bescheiden
- Grote machtsafstand
- Bewaren van eer
 - Fouten toedekken; ontkennen voorkomt gezichtsverlies
- Slecht nieuws inkleden

Eer = universeel begrip

Individuele-, familie- of groeps-eer

Eer is een sterke factor in situaties waar mensen in de strijd om het bestaan op zichzelf zijn aangewezen.

Eerregels of erecodes zijn een middel om concurrenten op afstand te houden.

Belangrijkste element is controle over de groep door codes over opvoeding en afstamming => erecodes vooral bij; relatievorming, partnerkeuze, seksualiteit.

Eerschending

Bewaken en beschermen van de eer kan gepaard gaan met geweld, met name wanneer eerschending dreigt.

Eerschending is erger naar mate het buiten de eigen groep bekend is.

Eerherstel

Kan plaats vinden door eerzuiverende handelingen zoals het sluiten van een huwelijk, echtscheiding, verstoting, situatie negeren, situatie accepteren, streven naar verzoening.

Werken in een interculturele context vraagt om

Culturele sensitiviteit

Nodig zijn vaardigheden op het gebied van interculturele communicatie waarbij

- de eigen normen en waarden worden herkend
- de normen en waarden van de ander verkend
- een cultuursensitieve en belangstellende attitude vanwaaruit aansluiting met de jongere kan worden gemaakt.

Vertrek is besluit van de familie

Vaak langere tijd van voorbereiding

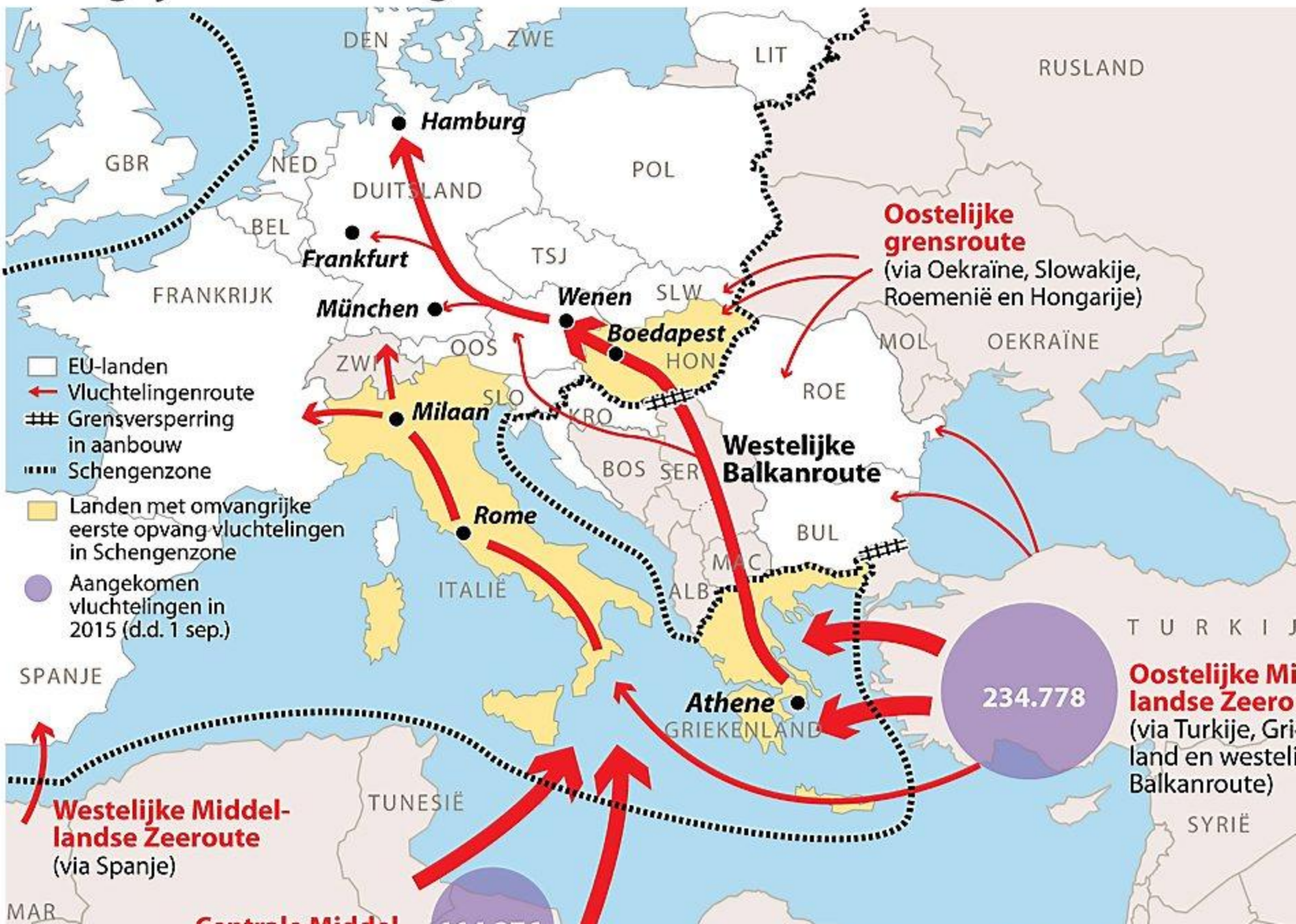
Jongere is vanaf dat moment zelfredzaam
en heeft de wens bij te dragen aan familiebelang

Er is vaak veel contact met familie

Nidos-methodiek: samenwerken met de familie;
Crossborder networking

- Grootfamiliecultuur; belang bij te dragen aan de familie eer (familie welzijn)
- Volwassen op jonge leeftijd
- Familie opofferingen om de vlucht mogelijk te maken
- Irreëel beeld bij de familie van de mogelijkheden in 'het Westen'
- Opdracht om het 'te gaan maken' en de familie mee te laten profiteren door geld te sturen, carrière te maken, gezinshereniging
 - => grote druk op jongere om niet op te geven
 - => schaamte, wanhoop, suïcidaliteit

Belangrijkste vluchtelingenstromen in 2015

Vol ontberingen, stress, angstige momenten

Tijdens bootreis: familie verliezen, mensen zien verdrinken, gebrek aan drinkwater en eten

Reis door de Sinaiwoestijn: gijzelingen, martelingen (losgeld)

Reis verdienen door uitbuiting (slavernij)

Verkrachtingen

A photograph of a man and a child walking away from the camera on a wide, dusty dirt road. The man is on the right, wearing a green jacket and dark pants, holding the hand of a child on the left who is wearing a red sweater and light-colored pants. The background shows a flat, open landscape under a cloudy sky. The overall mood is somber and reflective.

Tot, tot een jaar geleden, het was heel mooi, alles was nieuw voor mij, maar na een jaar begon ik mijn familie te missen, daarom haat ik het nu om hier te zijn en vraag ik me af "Waarom ben ik hier?"

Ik denk er nog steeds heel veel aan, maar ik probeer het te vergeten, omdat ik me wil concentreren op de toekomst, probeer ik het verleden te vergeten.

But I miss my mama. This is the most important thing. This makes me unhappy. I try to make myself happy through not thinking about my mum.

Alles is anders

Mensen, taal, klimaat, infrastructuur, systeem, bureaucratie, eten, eten, eten.

Veel onrust

Procedures, ambtenaren, wachten, overplaatsingen, veel verschillende mensen, plaatsen, andere vluchtelingen, gevechten, agressie, discriminatie.

Veel onzekerheid en stress

De procedure, gezinshereniging, zorg om achtergebleven familie, angsten, traumatische klachten.

- Amv's zijn vaak ernstig getraumatiseerd
- Staan vaak onder grote druk van mensensmokkelaars wat betreft betaling van grote sommen geld
- Kunnen onder de invloed staan van menshandelaren
- Staan vaak onder grote druk wat betreft verwachtingen van de familie (geld, gezinshereniging, carrière)
- Komen uit een grootfamiliecultuur, de eer en verwachtingen van de familie zijn heel belangrijk, veel belangrijker dan individuele doelen
- Amv's moeten hun weg zoeken tussen de verschillende culturen

En ook: veerkrachtig, zelfredzaam, overlevers, gemotiveerd!

Beschermende factoren specifiek voor amv's o.a.:

- De taal voldoende spreken
- Een religie
- In staat emoties te herkennen en reguleren
- Veiligheid ervaren
- Continuïteit van verblijfplaats
- Verblijf in familie of kleinschalige opvang met mensen van dezelfde etnische achtergrond
- Duidelijkheid over het toekomstperspectief
- Sociale ondersteuning
- Contact met familie

Eerste fase

*Asielprocedure afgerond, gezinshereniging
aangevraagd*

- Stabiele woonplaats
- Vaste mentor en jeugdbeschermer
- Medebewoners leren kennen
- Omgeving verkennen
- (Taal)onderwijs
- Nederlandse cultuur en samenleving verkennen
- Contact met familie

Beginfase:

Rust en veiligheid => bijkomen van de vlucht, afscheid en ontberingen => transitie naar de nieuwe situatie.

Basis behoeftes:

- huisvesting
- voldoende eten
- veiligheid
- contact met familie
- menselijk contact, interesse
- erkenning
- continuïteit van huisvesting en contacten

Behoeftehiërarchie

Eten als primaire basisbehoefte

Hier: beperkingen op het gebied van beschikbaarheid van eten

Komend uit armoede en/of oorlog leidt de beperkte beschikbaarheid van eten tot **frustraties en honger**

Honger doordat:

Brood eten veroorzaakt buikpijn => niet eten

Te laat komen voor het eten => geen eten meer

Eten is niet de hele dag beschikbaar => te weinig eten per maaltijd.

Eten is ook: emoties delen en affectief samen zijn

gettyimages®
Anadolu Agency

AMV's hebben behoefte aan:

- Contact met familie
- Een voogd of mentor die er is op de momenten die er toe doen
- Interesse
- Duidelijkheid
- Erkenning voor de verworven zelfstandigheid
- Continuïteit in begeleiding en wonen
- Sociale aansluiting
- Onderwijs
- De taal leren

Stress over

- Zorg om achtergebleven familie en langdurige gezinshereniging procedure.
- Verwachtingen van de familie over succes, geld en gezinshereniging
- Druk om geld te sturen aan familie of mensenhandelaar

Frustraties over:

- te weinig eten, te weinig eetmomenten
- geen geld
- achtergesteld voelen, discriminatie
- groepsdruk
- tegenvallende omstandigheden
- niet begrijpen van regels en gewoontes
- sancties op het gebied van eten, geld...
- niet gerespecteerd voelen

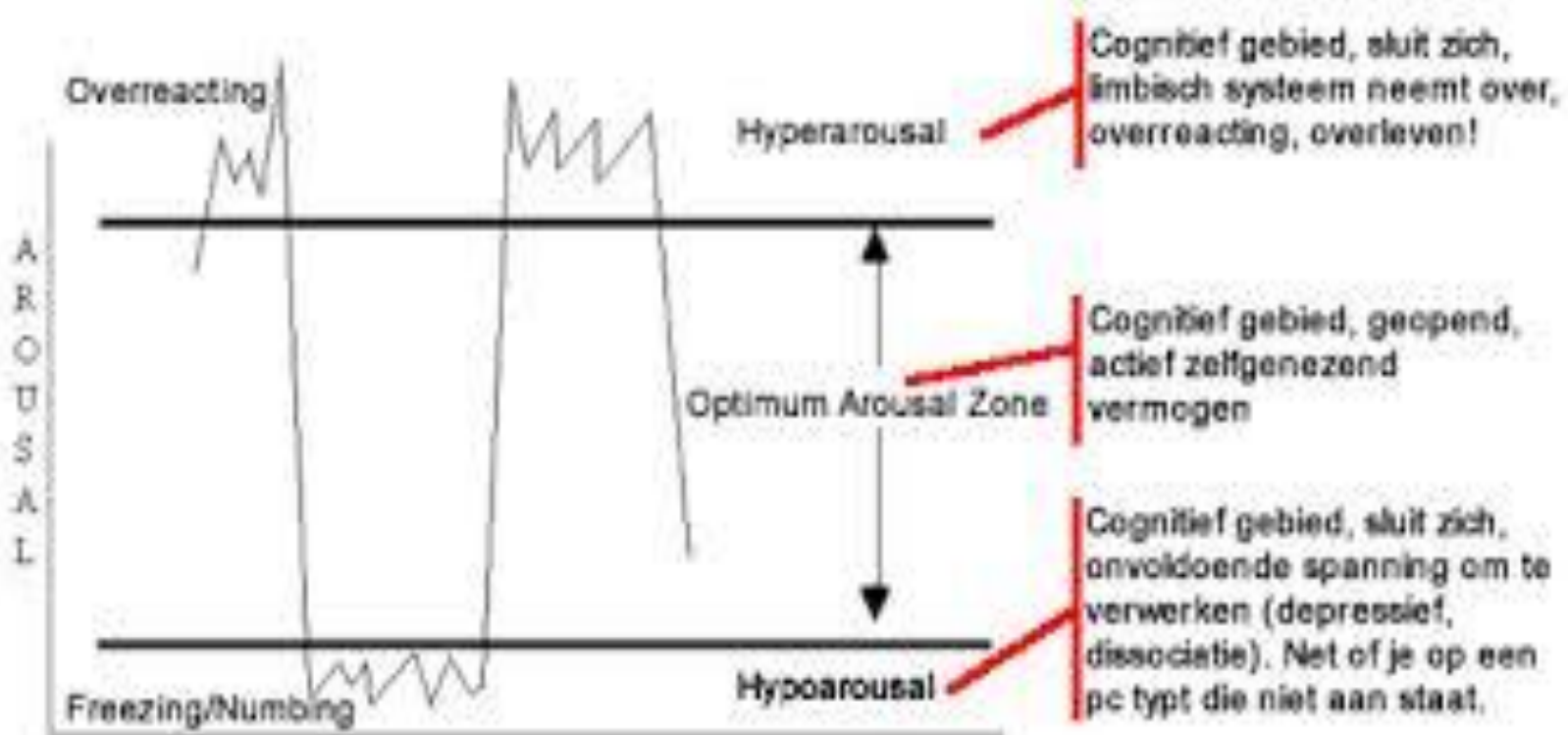
Tips voor de begeleiding:

- zorg voor een woonplek waar jongeren zich veilig weten en geaccepteerd voelen. Van waaruit ze de Nederlandse samenleving kunnen gaan verkennen
- zorg voor voldoende en passend eten en voldoende eetmomenten
- maak huisregels in overleg met jongeren gericht op het ervaren van veiligheid, voldoende eten, religieuze rituelen, bezoek
- respecteer de behoefte aan geld en zoek samen met de jongeren naar een oplossing
- erken jongeren in hun stress en frustraties

YOU CAN FIGHT..
ME UM FLIGHT!..

Window of tolerance

Niveau van stress niet meer te tolereren: gevaar afwenden door verhoogde arousal/hyperarousal of hypo-arousal.

Hyperarousal: hartslag, spierspanning, waakzaam, alert, zintuigen hypersensitief => fight, flight, active freeze

Hypo-arousal (brein verliest vermogen om gevaar te scannen, na te denken en problemen op te lossen).

Hartslag, oppervlakkige langzame ademhaling, verminderde doorbloeding en ondertemperatuur

Amygdala kan zo overprikkeld zijn dat deze niet meer kan onderscheiden wat wel of niet gevaarlijk is (geen gevoel voor onveilige situaties of continu signaal van gevaar permanent in toestand van hyperarousal).

Gevolg: niet meer goed kunnen nadenken, voelen, defensief en/of agressief, ongecontroleerde woede-uitbarstingen, hyperalert, waakzaam en over beweeglijk

Ook mogelijk: veelvuldig toestand van hypo-arousal.

Vergroten van de 'window of tolerance' door:

- het ervaren van veiligheid
- rust
- steun
- heftige emotionele uitbarstingen begrijpen

Jongere helpen grip te krijgen op emoties door:

- emoties en reacties normaliseren (psycho-educatie)
- ontspanningsoefeningen
- mindfulness
- triggers herkennen

- Herstel van trauma => zo snel mogelijk (herstel) van de dagelijkse structuur
- Ziekte en verklaringen van klachten zijn in verschillende culturen anders, vaak somatisch maar kan door geesten komen
- Coping van veel amv's => niet denken aan traumatische gebeurtenissen, richten op toekomst
- Psycholoog of psychiater betekent 'je bent gek' => schaamte en eerschending
- Voorzichtig met hertraumatisering door debriefing

Verklaringen van klachten en bijbehorende oplossingen, zijn ook cultureel bepaald.

- Somatiseren van klachten

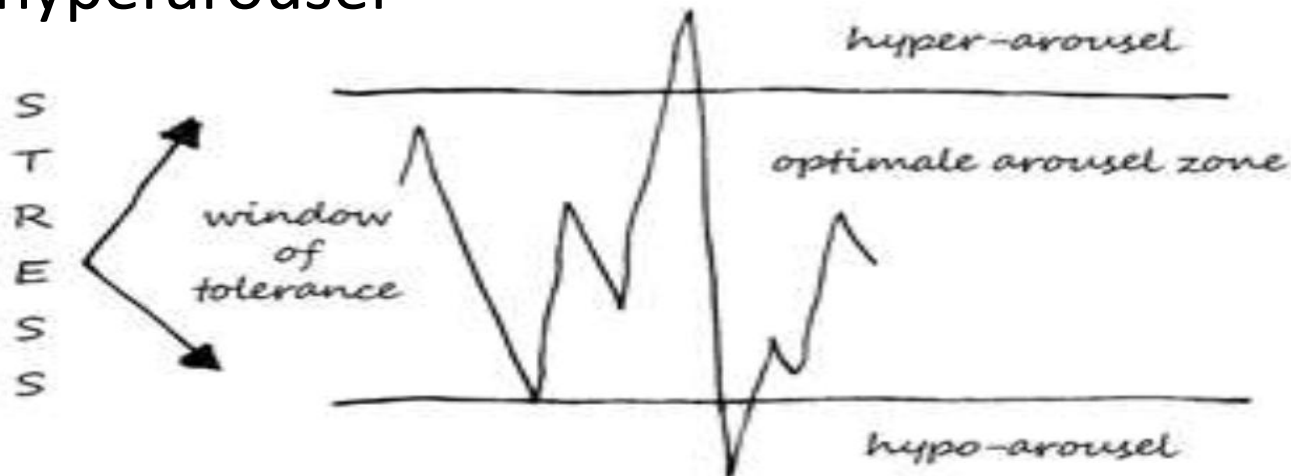
Oplossingen; dokter en medicatie.

- Taboe op 'gek zijn'; psychische klachten en psychische hulp is bewijs van 'gek zijn', dat is taboe > een eerschending.
- Verklaringen klachten: beheksing, geesten, boze oog, voodoo, winti, rouw.

Oplossingen: rituelen, reinigingen, duiveluitdrijving.

Vecht gedrag:

- Vechten is normaal
- Goed kunnen vechten is positief
- Overlevingsgedrag, aangeleerd en zinvol tijdens oorlog en vlucht
- Reactie op traumatriggers, reflex en voortkomend uit hyperarousel

Westen: Leren van nieuw gepast gedrag door belonen van gewenst gedrag en negeren / straffen van ongewenst gedrag (operante conditionering, aangeleerd gedrag)

In veel culturen: leren door middel van straf, hoe meer het gedrag de familie-eer aantast hoe harder de straf.

⇒ amv's herkennen de westerse manier van straffen en belonen niet.

Gedrag als reactie op triggers en hyperarousel kan niet 'afgeleerd' worden (klassieke conditionering) wel voorkomen door herkenning van trauma triggers en ontspanningsoefeningen

De meeste amv's komen uit een schaamte cultuur:
Nederland kent een schuld cultuur.

Reactie op ongepast gedrag:

- Schaamte cultuur: de relatie, en daarmee de eer, wordt eerst hersteld zodat de schaamte voorbij is.
- Schuldcultuur: berouw tonen, excuses aanbieden, inzicht tonen in fout gedrag.

Op schuld gerichte reacties vergroten doorgaans de schaamte van de jongeren.

Antropologie laat zien dat wat als seksueel gezien wordt, verschilt tussen culturen.

Seksualiteit is biologisch bepaald, maar seksueel gedrag en betekenis verschillen per cultuur.

(Stevens, 2015)

- Jongens en meisjes apart plaatsen ?
- Iedereen een eigen zelf afsluitbare slaapkamer ?
- Seksualiteit bespreken
 - normen uit de cultuur
 - veiligheid (voorbehoedmiddelen, SOA)
 - grenzen van jezelf en een ander
- Risico op (familie)eerschending
- Risico op uitbuiting
- Signalen van radicalisering

Identiteitsontwikkeling amv's verandert door migratie

- Belangrijke fase in de adolescentie
- Beeld van de eigen identiteit verandert door veranderende normen en waarden
- Oude en nieuwe rolmodellen passen niet meer
- Verwarring
- Zoeken naar nieuwe passende rolmodellen

- Desidentificatie met cultuur van ouders en de Nederlandse samenleving > vanuit dubbele desidentificatie kan radicalisering ontstaan.
- Er vindt dan alsnog identificatie plaats.

Acculturatiestrategie		Aanpassing aan dominante cultuur	
		Ja	Nee
Cultuurbehoud	Ja	Integratie	Segregatie
	Nee	Assimilatie	Marginalisatie

Beschermende factoren bij integratie

- De taal spreken
- Sociale aansluiting
- Behoud van eigen cultuur
- Deelname aan nieuwe cultuur

Beschermende factoren bij integratie

- Leren van de taal
- Netwerk ontwikkeling met / bij de jongere passende rolmodellen
- Kennismaking met de Nederlandse cultuur en samenleving in tempo van de jongere
- Deelname aan de Nederlandse samenleving bevorderen
- Behoud van eigen cultuur
- Reel toekomst perspectief (opleiding, werk)

18 jaar is vaak te jong omdat:

- Jongeren er vaak tegenop zien
Vooral tegen het bureaucratische regelwerk
- Er onzekerheid over het toekomstperspectief is
- Er nog weinig integratie is

Beschermende factoren:

- Steunend netwerk
- De taal spreken
- Sociale aansluiting

Jeugdbeschermer en mentor dragen zorg voor start met voorbereiden op 18 plus, uiterlijk een half jaar voordat de jongere 18 jaar wordt.

- Bureaucratische weg verkennen (instanties)
- Regelen van; inkomen, huisvesting, verzekering,...
- Netwerk ontwikkelen met minimaal één steunfiguur
- Continuïteit van wonen en netwerk
- Perspectief op opleiding of werk
- Tijdig overdragen aan VluchtelingenWerk

- Samenleving is gebaseerd op wantrouwen
- Wantrouwen is ook een sterke overlevingsfactor
- Familie is belast met de vlucht (boete, afdracht)
- Weinig/geen onderwijs
- In Eritrea is de toekomst dienstplicht => jeugd is niet toekomst gericht
- Vlucht is vol extreem traumatiserende ervaringen
- Collectieve identiteit, -traumatisering
- Religie is een steun
- Het Eritrese regime heeft overal invloed
- Geld moet betaald => instructies en druk

- Gezinshereniging drukt enorm; omstandigheden familie is slecht, druk van de familie is groot
- Kinderen hebben als taak gezinshereniging mogelijk te maken/te versnellen
- Grootfamilie -/ eercultuur
- Huidige vluchtelingen overwegend Moslim
- Soms afkomstig uit IS-gebied en orthodox gelovig
- Oorlogservaringen
- Reis is meestal zeer traumatiserend

Bedankt voor de aandacht!

Veel succes met de begeleiding van deze jongeren die, met alle ontberingen die ze achter de rug hebben en taken waarvoor ze staan, jullie steun en begeleiding enorm kunnen gebruiken.